

Vojnits András

Nyugat-Afrika tetején

A szerző felvételeivel

KARTHÁGÓTÓL A MT. CAMEROON PROJECTIG

A Magyar Tudományos Esőerdő Expedíciót, és persze sok más jelenkori expedíciót megelőzően, jó két és félezer évvel ezelőtt egy egészen másfajta vállalkozás indult útnak Észak-Afrikából. Hanno vezetésével a karthágóiak kerekedtek útra, hogy Afrika addig még ismeretlen középső részén megvessék a lábukat. Harmincezer embert szállító hatvan hajójuk a messzi Guineai-öbölhöz jutott el; legalább is erről tanúskodnak a fennmaradt feljegyzések, hogy valóban így lehetett. Bizonyosság rá az egykori leírás, mely szerint közvetlenül az öböl partján égig érő tűzet okádó hegyet pillantottak meg az utazók, a geológusok számításai szerint ugyanis abban az időben valóban működött a vulkán. De akár igazat állítottak a régi írások, akár nem, két évezred múltán feledésbe merültek. A 15. századtól kezdve portugál, spanyol és francia hajók vetettek horgonyt az öbölben, majd a 19. század végén német gyarmatosítók kebelezték be a vidéket. Az első világháborút követően megint fordult a történelem kereke, a volt német gyarmat részben francia, részben angol kézre került. A kétféle befolyás ma is érzékelhető az 1960 óta független Kameruni Köztársaságban, mégpedig nem csak abban, hogy egyes területeken az angol, másutt a francia nyelv az uralkodó, hanem a természetvédelemben is. Ahogy a kongói esőerdőben ténykedő ECOFAC (Közép-Afrikai Erdei Ökoszisztémák) inkább francia érdekeltségű, a Mt. Cameroon Project keretében a kameruniak mellett angolok tevékenykednek, és persze a pénzt is ők adják.

A Magyar Tudományos Esőerdő Expedíció tagjai, Bozzay Balázs, Hivekovics Ákos és Palatitz Péter madarászok, Háczi Tamás és Kőszegi Gábor entomológusok, Sáfáry József rendező-operatőr, és jelen sorok szerzője, az expedíció tudományos vezetője öt hónapot töltött a Nyugat- és Közép-Afrika közötti hídországon, Kamerunban. Bekalandozták a szavannákat és a kongói rengeteget, eljutottak a Csád-tóhoz, és megmászta a Kamerun-hegyet. Az alábbiakban – ha csak futólag is – ezzel a különös tájjal, Afrika nyugati felének egyetlen „igazi” magashegységével, annak különös természeti viszonyai, növény- és állatvilágával, és az ott élőkkel ismerkedünk.

AZ ENDEMIZMUSOK FÖLDJÉN

Az ICBP (International Council for Bird Protection) és az IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) szakembereinek korábbi munkája nyomán annyit tudtunk a Kamerun-hegyről, hogy tekintettel egyedülálló növény- és állatvilágára, a földkerekség természetvédelmi szempontból legfontosabb húsz élőhelye közé sorolták. Ez aztán elég is volt a brit és a kameruni kormánynak, hogy egy közös területkezelési programot dolgozzanak ki, melynek eredménye a Mt. Cameroon Project lett. A program vezető-

Barátkozás a hegy lábánál fekvő Bakingili lakóival

„A Kameruni-magasföld láncszerűen kapcsolódó tagjai közül ma már egyedül ezt borítja összefüggő trópusi esőerdő, s mint ilyen utolsó menedékeként szolgál a magasföldön kialakult számtalan endemikus fajnak.”

sége a saját bázisán, az egykori Német Kameruni Protektorátus idején alapított Limbe városának elbűvölő szépségű botanikus kertjében látta vendégül expedíciónk tagjait. Itt volt a főhadiszállásunk, innen indultak ki az általában egyhetes feltáró utak, amelyek során az volt a feladatunk, hogy a kijelölt mintavételi területeken minél részletesebb és pontosabb adatokat nyerjünk a vulkán madárfaunájáról. Igyekeztünk számba venni az ott élő fajokat, megállapítani elterjedésüket és állományuk nagyságát, hogy végül ajánlásokat tehessünk védelmükre vonatkozólag.

A Kamerun-hegynek, mint élőhelynek a jelentőségét elsősorban szigethegy mivolta határozza meg. A Kameruni-magasföld láncszerűen kapcsolódó tagjai közül ma már egyedül ezt borítja összefüggő trópusi esőerdő, s mint ilyen utolsó menedékeként szolgál a magasföldön kialakult számtalan endemikus fajnak. Az IUCN adatai szerint csak kétéltűekből 63 bennszülött faj él a Kameruni-magasföldön, és ebből hatvan éppen a Kamerun-hegyen található. Hasonló a helyzet a madárvilág terén is, a messze legnépesebb állatcsoportról, a rovarokról nem is beszélve. Sok faj képviseli a főemlősöket is, köztük olyan ritka és veszélyeztetett különlegességek, mint a csimpánz és a hatalmas termetű kutyafejű majom, a drill. Vizsgálatainkat három jól elkülönített helyszínen, azaz a tengerparti sávban húzódó síkvidéki erdőkben, a fölötté elterülő hegyvidéki erdőzónában, és a 2500 méter magasságban kezdődő szubalpin (a helybeliek által szavannának nevezett) övezetben folytattuk. Tengerparti táborunk a Debundsha-tó környékén állt. Ennek a vidéknek kiemelkedő éghajlati különlegessége a tábori életet nem éppen megkönnyítő állandó esőzés: a tűzhányó nyugati lejtőin és a hegylábban évi 10000 mm csapadék hullik! A számtalan vízfolyás persze kedvez a jégmadaraknak és a partimadaraknak; utóbbiak között örömmel fedeztünk fel egy hazai ismerőst, a billegető cankőt

(*Actitis hypoleucos*), amely a varázslatos trópusi környezettel mit sem törődve, buzgón keverte a parti homokot valami kiadós ebédrevaló után kutatva. A repülő drágaköveknek is nevezett jégmadarak közül (a hegyen nyolc fajuk fordul elő) leginkább az óriás halkapó (*Megaceryle maxima*) hívja fel magára a figyelmet. Nem csak mert valóban természetes, hanem annak megfelelően is viselkedik, mintha ő lenne a vizek ura.

A hegyvidéki másodlagos erdők állatvilágának különös tagja a szürkehasú bambuszharckály (*Sasia africana*). Erről az igen ritka és lokális előfordulású, s ezért ugyancsak védelemre szoruló apró kis teremtményről első látásra még azt is nehéz megállapítani, hogy egyáltalán madár-e vagy sem. Leginkább egy monoklis Pinokkióra hasonlít. De az ornitológusoknak is meggyűlt vele a bajuk, felfedezése után sehová sem tudták besorolni, míg aztán egy külön rendszertani kategóriát, a lágyfarkú harkályfélék családját hozták létre a kedvéért. S mivel a többi harkállyal ellentétben nem képes puha farktollain megtámaszkodni, fejével lefelé lógva kopácsol. Egy másik madár társaság, a bülbülfélék családjába nem a ritkasága miatt, hanem éppen azért érdemel említést, mert képviselői ebben a zónában mindenütt ott vannak. Egyáltalán nem feltűnő jelenségek, de 112 ismert fajukkal és magas egyedszámukkal valószínűleg uralják a trópusok, így Afrika erdőseit is.

A csodálatos szépségű szavanna övezetben már az is különleges dolog, hogy egyáltalán ott lehet az ember, mert csak keveseknek adatik meg, hogy a felső térszínre szóló kutatási engedélyhez jussanak. Ami a feljutást illeti, nem csekély erőfeszítésünkbe került, hogy a nehéz terepen az összes felszerelést és a legalább egy hétre elegendő élelmet felcipeljük, de aztán a varázslatos környezet és a lenyűgöző állatvilág mindenért

A Kamerun-vulkán aktivitásának 20. századi története

Az elmúlt század során összesen nyolc alkalommal jegyezték le kitörést, illetve kitörésveszélyes felszínalatti aktivitást a Kamerun-vulkán kapcsán. 1909. április 28-án égő lángoszlop robbant ki a hegy csúcsából, a több hónapig, változó intenzitással ömlő lávafolyam során megközelítőleg 5 millió m³ felolvadt kőzet tört a felszínre. Az 1922. február 3-i kitörés még ennél is súlyosabb következményekkel járt: a vulkán mintegy fél évig nem csendesedett el, a legújabb kutatások szerint a völgybe zúduló lávafolyam mennyisége akár a 10 millió m³-t is elérhette. Három év múlva ismét robbanni látszott a Kamerun, izzása

akkor azonban a föld alatt maradt, nem úgy 1954. június 28-án, amikor egy hónapig okáda füstjét és forró olvadékát a hegység. Az ötvenes évek végén aztán újra kitört a vulkán, számottevő károkat okozva természetben, de a völgyben lakók mezőgazdasági ültetvényein is. Két évtizednyi szunnyadás után 1982-ben aztán ismét elképesztő robajjal hallatott magáról a közép-afrikai hegység, kitörése ezúttal a pusztító lávafolyamon túl mérges gázok alattomos szétterülésével is párosult rengeteg áldozatot követelve. Hét év múlva mindez megismétlődött, az ott élők szerencséjére némileg kevesebb kárral. Az elmúlt évezred utolsó kitörésére 1999. március 28. és április 17. között került sor. A természeti katasztrófa nyomán sokan életüket veszítették, százakat kellett evakuálni, fáradtságosan művelt termőföldek pusztultak el, lakóházak váltak a földdel egyenlővé, a lávafolyam minden korábbinál jelentősebb mértékű, egyes felmérések szerint megközelítőleg 63 millió m³ volt.

kárpótol. A sokféle fűvel, hangával, liliummal és harangvirággal benőtt, lávafolyásoktól szabdalta hegyoldalak színompás madarainak sorából három fajt mindenképpen ki kell emelnünk; ezek nem csak szépek, hanem roppant ritkák és szokásaikat tekintve egyenesen titokzatosak. A nektármadarak közül (amelyek az Óvilágban mintegy az amerikai illetőségű kolibriket helyettesítik) a kékfajú- (Nectarinia oritis) és a Preuss-nektármadár (N. preussi) kizárólag itt, valamint a közeli Obudu-platón és Fernando Po szigetén él, míg a még szűkebb elterjedésű kameruni fecske (Psalidoprocne fuliginosa) életmódjáról szinte semmit sem tudunk. Az európai vonulókat két faj képviselte a magashegységi területen. A fitiszfűzike (Phylloscopus trochillus) felbukkanása nem okozott különösebb meglepetést, hiszen tudtuk, hogy szívesen tölti a telet Afrika nyugati részén is. A másik faj, az Eleonora-sólyom (Falco eleonora) megfigyelése viszont tudományos szenzációnak számít, mert a Mediterráneumban fészkelő faj messze kóborló példányait eddig csak Észak- és Kelet-Afrikából, valamint Madagaszkárról jelezték. Még az a szerencse is megadatott, hogy lefényképezhessük a Kamerun-hegy oldalában, 2000 méter felett szárnyaló ragadozó madarat.

A madarászás mellett a projekt keretében rovarokat is gyűjtenek, főleg nappali lepkéket. A zárt őserdőben ez nem éppen könnyű mesterség, hiszen nem csak a napfénykedvelők, hanem a félárnyékban élő fajok is a magasban vitorláznak. Ezért egy sajátos csapdával, egyféle légi varsával fogdossák őket. A hálószerű borított hengerben a trópusi rovarok csemegéje, erjedt gyümölcs a csalétek. A lepkék egy sajátosan kiképzett nyíláson át juthatnak be a henger belsejébe, ahonnan aztán nem találnak ki. Az egész szerkezetet kötéllel felhúzzák a lombkoronába, s naponta ellenőrzik. Mi inkább fénycsapdával dolgoztunk, hiszen a rovarok nagyobb része éjszaka aktív, és ezek jó részét vonzza a fény. Persze nappal is gyűjtöttünk – igaz, hagyományos

módon, lepkehálóval. A falusiak mindenütt nagy érdeklődéssel figyelték tevékenységünket, csak azt nem értették, hogy a zsákmányt miért nem esszük meg? Vagy ha nem eszünk rovarokat, ugyan miért gyűjtjük őket? Bár egyre többen nagyon is tisztában vannak a rovargyűjtés lényegével, és ezt hasznukra is fordítják: jó pénzért jó gyűjtőhelyekre kalauzolják az Amerikából, Japánból és Európából érkezett entomológusokat.

Természetesen korántsem akarjuk azt állítani, hogy néhány hetes munkánkkal megváltozott volna a világot, azaz kikutattuk a Kamerun-hegy állat-, vagy legalábbis rovar- és madárvilágát. De azt elmondhatjuk, hogy adataink értékeseknek bizonyultak, és mi is hozzájárultunk azoknak a szakembereknek a munkájához, akik évtizedek óta szorgalmazzák a vulkán teljes körű védeltségét. És ha lassan is, de beérett a gyümölcs: az elmúlt év végén a kameruni és nemzetközi hivatalok asztalára került az előterjesztés, amely javasolja a Kamerun-hegyi Nemzeti Park megalakítását.

NÉGYEZER MÉTER FELETT

A legtöbb hegymászó a szokásos kérdésre, hogy miért kellett megmásznia ezt vagy azt a hegyet, egyszerűen azt feleli, azért, mert ott volt. Emocionálisan valahogy így voltunk mi is a Kamerun-heggyel. Még azt sem mondhattuk, hogy első magyarként szeretnénk letekinteni a csúcstról, hiszen Balázs Dénes, a felejtethetetlen utazó és földrajztudós több mint harminc évvel ezelőtt már fent járt. A kíváncsiságon kívül azért komolyabb indítékaink is voltak; a trópusi magashegységek függőleges övezetessége az egyik legszebb és legtanulságosabb természeti jelenség (nem véletlenül ennek felismerése, illetve tanulmányozása tette nagygyá Alexander von Humboldtöt), s sze-

Terepjáróval a Rudolf-tó mellett, Kenya

rettük volna, ha ez is része lesz készülő filmünknek. Arra nem volt módunk, hogy mindegyikünk feljusson a hegyre, ezért Sáfrány József és jómagam egy-egy helyi vezető társaságában vágtunk neki az egyre meredekebben kanyargó ösvénynek.

A csúcra indulók majd' mindegyike a közel ezer méter magasságban fekvő, kiváló éghajlatú városkából, Bueából indul. Hogy merre, azt először a szó szoros értelmében homály fedi, hiszen a Kamerun-hegy derekát csaknem egész éven át felhők takarják. Az első tájékoztatósi pont kevésbé romantikus: a helyi börtönfarm sarka. Kora hajnalban – mert minden „valódi” hegymászó ilyenkor indul, s ezt az önsanyargató szabályt mi sem mertük áthágni – irigyen pillantottunk a hálóbarakkok nyitott ablakaira; a rabok ugyanis még édesdeden aludtak. Feljebb, a kusza, rontott erdőt kisebb-nagyobb irtások szakították meg. A farönköket felgyújtották, és még izzott a parázs, de már kikelőben volt az éppen elvetett kukorica. A német kolonizáció idején meghonosított ültetvényekből mára ebben a magasságban nem sok maradt, annál inkább lent, a heglyábon, bár a földek ott is elhanyagoltabbak, mint egykoron lehettek. Időről-időre bennszülőtt asszonyok húztak el mellettünk. Szomorúan tapasztaltuk, hogy a legidősebb, terhekkal megrakott anyóka is sokkal gyorsabban jár, mint mi. Elhagytuk az utolsó, fák között meghúzódó földcskét, s vadregényes esőerdőbe jutottunk. Csakhamar el is felejtettük, hogy csak másodlagos erdő az, ami körülvesz. A fák óriásoknak tűntek, s a sok korhadék, a liánok, az epifita növények és a mélyzöld mohapárna mindig és mindenütt nedves szövevényéből, no meg a gyorsan bomló szerves anyagból hamisítatlan dzsungel

„illat” áradt. (El nem feledve, hogy valójában a délkelet-ázsiai bambuszerdő a dzsungel.) Itt-ott fanagyságú páfrányok fura alakja derengett elő a ködből, amely olyan sűrű volt, hogy még Mamiwatu, a hegy mindenható szelleme sem talált meg minket. Legalábbis nem került elő. Szerencsénkre, mert a falusiak szerint, ha rossz kedvében van, meg nem menekülhetünk. Persze lehet, hogy a falufőnök szavai lágyították meg... Más emberszabásúakat sem sokat láttunk, holott Balázs Dénes – ahogy írta – nem egy jól megtermett csimpánzzal megismerkedett.

Kétezer méter körül minden átmenet nélkül, váratlanul megváltozott a világ. A nedves, ködös és sötét rengetegből kiléptünk az alhavasi övezetbe. A félhomályhoz szokott szemünk káprázott a vakító napsütésben; a magas fű hullámozott a szélben, s a mélykék égbolton markánsan kirajzolódott a vulkán gerince. A magasból régebbi sötétbarna és újabb, csillogó fekete megdermedt lávafolyamok ereszkedtek lefelé, egészen az erdőhatárig. A viharoktól tépett, az időjárással szüntelenül viaskodó magányos fák girbe-gurba törzsükkel és megcsavarodott ágaikkal olyanok voltak, mint megannyi megdermedt hegyi manó. Annál is inkább, mert hosszú, őszes szürke szakálluzmó lengedezett róluk. A fű helyenként már benőtte a kőzetet, másutt lávaárkokon keltünk át és hólyagos felületű sötét sziklákon vergődünk felfelé.

„A legtöbb hegymászó a szokásos kérdésre, hogy miért kellett megmásznia ezt vagy azt a hegyet, egyszerűen azt feleli, azért, mert ott volt”

A kameruni vulkanizmus harminc-negyven millió évvel ezelőtt, vagyis kétszer olyan régen kezdődött, mint ahogy hazánkban az Északi-középhegység öregebb vulkanikus tagjai megjelentek. Legidősebb részei a tengerpart közelében magasba szökő Kis-Kamerun-hegy és a Mabetu-kúpok hosszan elnyúló sora. Először sötét színű bazaltláva ömlött a felszínre, ezt világosabb trachitláva követte, majd megint a bazalt következett. Utóbbi réteg ugyancsak fiatal, hiszen a tűzhányó a múlt században többször is kitört. 1909-ben az ötmillió köbméternyi izzó láva aránylag lassan, percenként négy-öt méteres sebességgel folyt a tenger felé, míg 1922-ben a föld méhé már tízmillió köbméternyi fortyogó anyagot szült, s a lávafolyam sebessége megközelítette a percenkénti százméteres sebességet. Azóta is egymást váltották a kisebb-nagyobb kitörések.

Fent a plátán kerek hamukúpok emelkednek. A lépések nyomán száll a por, a talaj itt már nem más, mint vulkáni hamu. Moha és szakállzuzmó azért itt is van, sőt gyönyörű szalmagyopárok (*Helichrysum*) virítanak. Viszont szürke molylepkéken kívül más állat, mint néhány nektármadár nem akad. Aztán megint felfelé vezet az út, éles tarajok között kanyarog az ösvény – és felbukkan a csúcs! Hogy milyen magas? Nehéz megmondani, a térképek adatai ellentmondóak, 4100, 4095 vagy 4070 méter? Talán az utóbbi a helyes. Felülről jól látszik, hogy a Kamerun-hegy alaprajza észak-déli irányba elnyúló ellipszis; a kráterek és hamukúpok is ebben az irányban sorakoznak. A vulkánosság tulajdonképpen messze lent, a tengerben, a Bioko-szigettel kezdődik, vagyis a tűzhányó még annál is hatalmasabb, mint amilyennek tűnik, mert egy részét az Atlanti-óceán borítja.

Lefelé menet sziklaaraszolókat zavartunk fel. Ilyeneknek a Kamerun-hegyen nem „illene” lenniük, úgyhogy nem volt meglepő, hogy a későbbi tudományos feldolgozás során kiderült, új fajokról van szó. A „nem idevaló” rovarok ittlétének magyarázata a geológiai múltban keresendő: az eljegesedések idején délre húzódtott mérsékeltövi, palearktikus fauna az ismételt felmelegedésekkor a trópusi magashegységekben lelt menedéket, a hosszantartó izoláció pedig elősegítette a fajképződést.

A ZOOLOGIÁN TÚL

Mint minden expedíciónak, a miénknek is „ápolnia kellett a kapcsolatokat” a helybeliekkel. Ez nem volt mindig könnyű, bár a legtöbb afrikai országhoz képest a fehér ember számára Kamerun biztonságos, az emberek jóindulatúak és kiismerhetőek, különösebb meglepetés nem éri az utazót.

Szalakota

A falvak legtöbbször a legidősebb, vagy legalábbis egy idős férfi, a falufőnök vezeti. Ellentétben a „fehér ember civilizációjával”, az afrikai közösségekben az öregeket megbecsülés övezi, a magas kor náluk tapasztalatot és bölcsességet feltételez, következképpen tekintélyt kölcsönöz. Először tehát a falufőnököt ajánlatos megkeresni, de legalább fél napot kell szánni erre a hosszadalmas szertartásra – rövidebben mi sem úsztuk meg a ceremóniát. Először is az öregek tanácsa, a falufőnök és két helyettese a szellemek jóindulatát kérte, hogy segítsenek vállalkozásunkban, majd egyenként előszóllították a rég eltávozott ősokeket. Ez persze nem kevés időbe került, és italra is szükség volt, leginkább pálinkára. A falufőnök kézbe fogott egy poharat, mögötte felsorakozott a tanács másik két tagja, egymás vállára helyezték jobb kezüket és a tanácsház küszöbéhez masíroztak. Miközben a főnök elkántálta a tudnivalókat, hogy kik a látogatók, honnan jöttek, és mit akarnak – hosszú szüneteket tartott, hogy a szellemeknek legyen idejük megemészteni a hallottakat –, megöntözte a küszöböt s a tanácsház előtti térséget. Azért tűzszabba nem vitte, a pálinka nagy része megmaradt, amit a tekintetes tanács sürgősen leengedett a torkán. Mindez nagyon érdekesen zajlott le, és autentikusnak is tűnt, utólag mégis támadt az emberben valami bizonytalan érzés, hogy önkéntelenül is egy jól megrendezett, és nem minden humor nélküli előadás szereplője volt.

A Mt. Cameroon Program áldásos hatása nemcsak a szűkebb értelemben vett természetvédelemben jelentkezik. Sok embernek ad munkát, és a farmereket igyekszik rávenni a természetkímélő gazdálkodásra. A rátermettebb helyi munkatársakat magas fokú

Kámerun-hegység

képzésben részesítik; pl. kámeruni vezetőnk, az ornitológus o’Kah európai tanulmányutakon vett részt, hazánkban is járt, nevezetesen az ócsai madárgyűrűző táborban tanulta ki a mesterséget. Mégis a fehérek és a feketék között mély a társadalmi szakadék. A főnökök kivétel nélkül britek, akiknek életmódja és stílusa a gyarmatosítás fénykorára emlékeztet. Talán ez az oka annak, hogy az ott dolgozó feketék oly kevéssé vigyáznak az épületekre és a gépkocsikra. A tucatnyi, 2-3 éves Land Rover Defender közül alig néhány volt üzemképes, pedig ez a terepjáró majdnem mindent kibír. Még azt is, hogy 5. sebességben hajszojják fel a hegyre – de azt már nem, hogy olaj nélkül járjon a motor...

Egyes afrikai országokban a teherhordók zavarba ejtően megalázkodóak. Kámerunban ilyesmiről szó sincsen, sőt! Az még hagyján, hogy nehéz megalkudni velük, mert szenttelenül magas bért követelnek, de gyakran cserben is hagyják az utast. Nem a legkellemesebb, ha késő este, zuhogó esőben ledobálják a csomagokat a sárba, és visszamennek a faluba, mondván, hogy ilyenkor ott a helyük. A bért persze nem adják vissza.

A talán legtanulságosabb „kapcsolatfelvételle” még az elindulás előtt, Budapesten került sor. Egy itt tanuló kámeruni egyetemistától igyekeztünk hasznos információkhoz jutni, mindhiába. Neki a Kámerun nevű állam (vagy ország) szemlátomást nem sokat jelentett, és a nagyobb városokról, tartományokról sem tudott mit mondani. Csak akkor élénkült fel, amikor a családjáról és a törzséről kérdeztük. Attól kezdve dőlt belőle a szó... ☀

„...nem csekély erőfeszítésünkbe került, hogy a nehéz terepen az összes felszerelést és a legalább egy hétre elegendő élelmet felcipeljük, de aztán a varázslatos környezet és a lenyűgöző állatvilág mindenért kárpótolt”

„...csak kétélűekből 63 bennszülött faj él a Kameruni-magasföldön, és ebből hatvan éppen a Kamerun-hegyen található. Hasonló a helyzet a madárvilág terén is, a messze legnépesebb állatcsoportról, a rovarokról nem is beszélve”

Óriáspók